

Bijzondere aantastingen door insecten in 1978

door

G. VAN ROSSEM, C. F. VAN DE BUND, H. C. BURGER en L. J. W. DE GOFFAU

Plantenziektenkundige Dienst, Wageningen

ABSTRACT. — Interesting cases of insect damage in the Netherlands in 1978. Dutch elm disease (*Ophiostoma ulmi* (Buism.) Nannf.) flared up again after 50 years of repose.

Oak trees (*Quercus robur* L.) at Norg (prov. of Drenthe) were infested with larvae of the Buprestid *Agrilus pannonicus* (Piller & Mitterpacher).

Aphids of the Lachnidae, *Cinara abieticola* (Cholodkovsky) occurred rather commonly on *Abies koreana* Wils. The aphids appear in spring and autumn on the trunk. Here and there they entered houses. *Cinara tujafilina* (Del Guercio) was found on *Thuja orientalis* L. in a winter garden in a building. The trees had been imported from Italy.

The Coccid *Lichtensia viburni* Signoret was met with on *Hedera helix* L. at Scheveningen. This southern species was never found before in the Netherlands.

Sedert enige jaren is de iepenziekte opnieuw in de aandacht gekomen door het optreden van een nieuwe veel heftiger en agressievere vorm van de schimmel (*Ophiostoma ulmi* (Buism.) Nannf.). Het schijnt dat deze vorm in het gehele land voorkomt. Indertijd zijn iepcultivars ontwikkeld die meer of minder resistent waren tegen de schimmel (niet tegen de spintkever). Recent onderzoekingen hebben aangetoond dat deze resistentie voor een groot deel berust op het bezit van kortere en meer van elkaar geïsoleerde houtvaten, zodat het transport (groeien) van de schimmel door de boom vertraagd wordt. De thans optredende vorm kan door zijn snellere groei de resistentie van de iepen vrijwel te niet doen. De nieuwe vorm doodt nl. de bomen meestal in één seizoen. Door middel van laboratoriumonderzoek is vrij gemakkelijk te bepalen met welke vorm van de schimmel men te doen heeft.

De bestrijding van de iepenziekte is er in hoofdzaak op gericht de kevers het broeden in zieke, of dode bomen te beletten. Dit iepenhout moet onschadelijk gemaakt worden door het te verbranden of door het te schillen en daarna de bast volledig te verbranden. Het is verboden in de periode van 1 april - 1 oktober iepenhout met schors in voorraad te hebben, waar ook gelegen, of te vervoeren. Dit geldt ook voor iepenhout voor eigen gebruik zoals brandhout, paaltjes e.d.

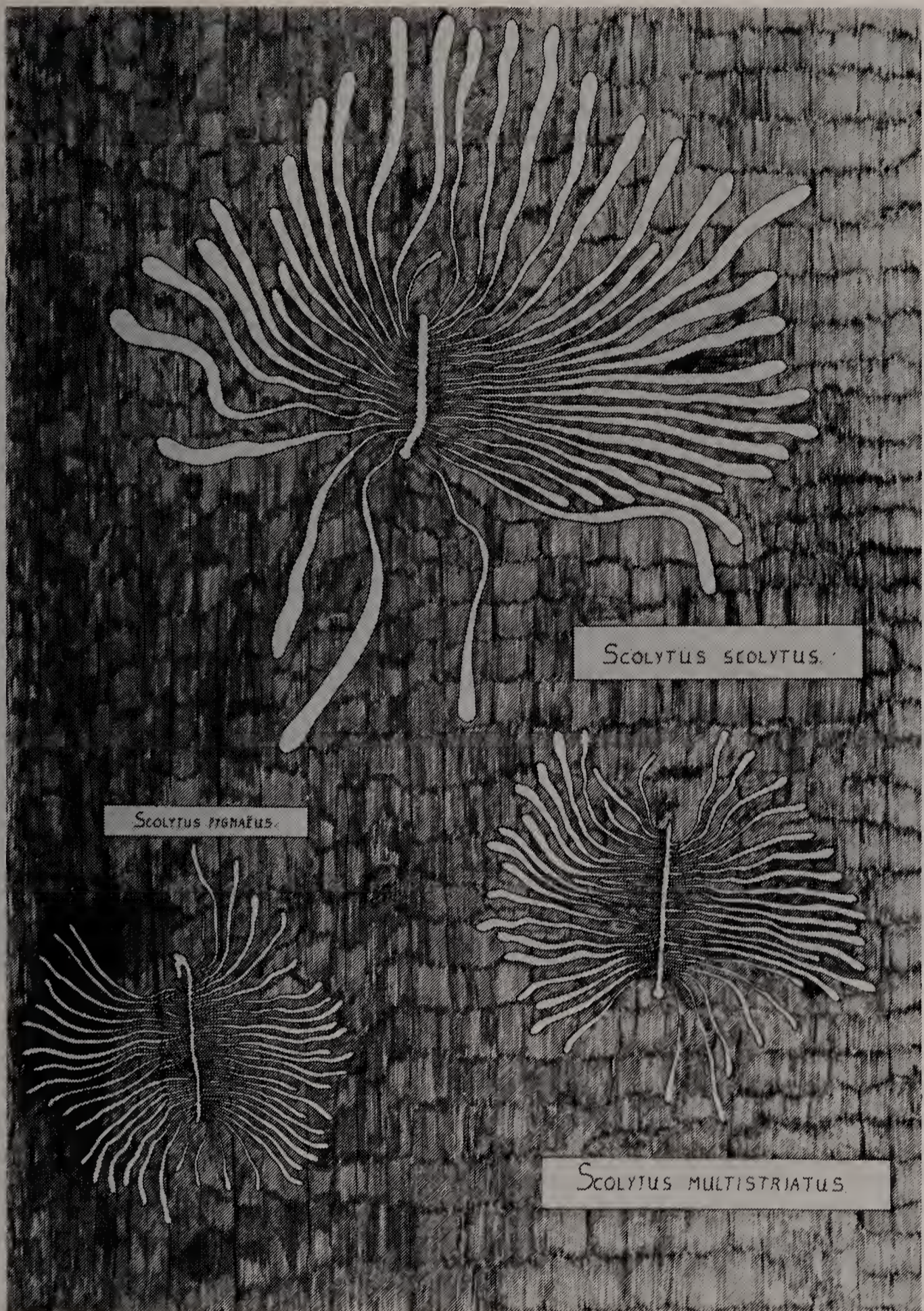
Het is moeilijk de schimmel met chemische middelen binnen in de boom te bereiken. Er bestaat een mogelijkheid om een iep d.m.v. een injectie met benomylderivaat voor één seizoen te beschermen tegen een aantasting van de iepenziekte.

Er is door het laboratorium voor Insecticidenonderzoek gewerkt met een sex attractant (Van Deventer & Minks, 1977). Naast de twee gewone iepespintkevers (*Scolytus scolytus* (Fabricius) en *S. multistriatus* (Marsham)) werd ook *S. pygmaeus* (Fabricius) vooral in het zuiden van het land, op vrij grote schaal gevangen.

Bij onderzoek van iepenhout dat is aangetast, kan ook verwarring ontstaan met andere Coleoptera die zich achter de bast ontwikkelen, b.v. *Magdalis armigera* (Fourcroy) (Curculionidae). De ontwikkelingsgang ziet er geheel anders uit als die van de iepespintkevers.

Eikebomen (*Quercus robur* L.) op de brink te Norg hadden op de stam vochtige plekken. Hierdoor werd ontdekt dat onder de bast zich een aantasting bevond van een Buprestide, naar alle waarschijnlijkheid *Agrilus pannonicus* (Piller & Mitterpacher). Dit kon alleen aan de hand van de larven worden vastgesteld. Ter plaatse was een ontwatering uitgevoerd, waardoor de conditie van de bomen misschien had geleden. Wij nemen aan dat deze soort op vele plaatsen in Nederland voorkomt.

In het gehele land werd de tot de takluizen (Lachnidae) behorende soort *Cinara abieticola* (Cholodkovsky) gevonden op *Abies*, o.a. *A. koreana* Wils. Dit is een bladluis die niet ongewoon is

Vraatgangen van *Scolytus scolytus* (Fabricius), *S. pygmaeus* (Fabricius) en *S. multistriatus* (Mars- ham). Tekening A. Visser.

in ons land, maar die weinig wordt aangetroffen omdat de ontwikkeling zich grotendeels ondergronds afspeelt. In voorjaar en najaar komen zij bovengronds voor op de stam en dikke takken, soms in grote aantallen. Schade van enige betekenis wordt zover wij weten niet aangericht. In een aantal gevallen was de klacht, dat deze grote bladluizen massaal huizen binnenkwamen en daar paniek veroorzaakten. Dit was het gevolg van een enkele boom, die vlak bij het huis was geplaatst.

In een tuin binnenshuis in een bankgebouw te Veenendaal werd de bladluis *Cinara tujaefilina* (Del Guercio) talrijk aangetroffen op *Thuja orientalis* L. De boompjes bleken een maand te voren gekocht te zijn bij een kwekerij te Veenendaal, die ze in het najaar van 1977 had geïmporteerd uit Italië. Deze soort leeft vooral op *T. orientalis*, maar kan ook andere Cupressaceae aantasten. Hij komt algemeen voor in de landen rondom de Middellandse Zee en in andere warme en droge gebieden van de wereld. In ons land is deze soort niet eerder aangetroffen, afgezien van een melding van één exemplaar door Hille Ris Lambers. De overwintering geschiedt als vivipare wijfjes. Het is te verwachten dat de normale winter in Nederland niet kan worden overleefd (Eastop, 1972).

Lichtensia viburni Signoret op *Hedera helix* te Scheveningen

In Scheveningen werd op de bladeren van klimop (*Hedera helix* L.) een merkwaardige aantasting gevonden. Op de plant kwamen witte plekken voor, die bij nadere beschouwing eizakken bleken te zijn waarin zich één schildluis en een aantal eieren bevonden. Wij bleken te doen te hebben met *Lichtensia viburni* Signoret. Deze schildluis leeft op *Viburnum*, *Hedera*, *Fatsia*, *Olea* en *Rhamnus*, mogelijk kunnen nog andere planten worden aangetast. De soort is bekend uit zuid Europa, Algerije, zuid Rusland, Israël, zuid Engeland en Ierland (Ben-Dov, 1975). In ons land was deze schildluis nog niet eerder gevonden. Het plotselinge optreden in een tuin te Scheveningen op een daar reeds jaren staande klimop is opmerkelijk.

Een aardige inzending ontvingen wij van de afdeling plantsoenen van de gemeente Zierikzee. Zij schreven: „In deze verpakking bevinden zich twee voor ons vreemde wezens”. Zij werden gevonden achter de bast van een *Ulmus*. Het waren pissebedden van de soort *Ligia oceanica* (Linnaeus). Deze tot 3 cm grote pissebed komt algemeen voor aan de zeekust op golfbrekers en tussen de stenen in de vloedlijn. Het zijn nachtdieren, die leven van afvalstoffen.

LITERATUUR

- Ben-Dov, Y., 1975. On the identity of *Filippia Targioni Tozzetti*, 1868 and *Lichtensia Signoret*, 1873 (Hom. Cocc.). — *J. ent. Soc. sth. Afr.* 38 (1): 109-121.

- Deventer, P. van en A. K. Minks, 1977. Enkele waarnemingen over de schorskever, *Scolytus pygmaeus* (F.) (Col. Scol.). — *Ent. Ber., Amst.* 37: 138.
- Eastop, V. F., 1972. A Taxonomic Review of the Species of *Cinara* Curtis occurring in Britain (Hem. Aphid.). — *Bull. Br. Mus. nat. Hist. (Ent.)* 27 (2): 103-186.

Geertjesweg 15, 6703 BJ Wageningen.

NIEUWE AANWINSTEN VOOR DE BIBLIOTHEEK

- ABSTRACTS of papers read at the international Symposium of Odonatology 4, 1977.
- ABUSHAMA, F. T. E., 1974. Flies, mosquitoes and disease in the Sudan.
- AMOURIQ, L., 1973. Rapports entomologo-cryptogamiques. Eléments sur les relations entre insectes et champignons.
- BRIGHT, jr., D. E., 1976. The bark beetles of Canada and Alaska. Coleoptera: Scolytidae.
- BRÖLEMANN, H. W., 1908. Os Myriapodos do Brazil.
- DILLON, L. S. & E. S. Dillon, 1941. The tribe Monochamini in the western hemisphere (Coleoptera: Cerambycidae) (Scient. Publns Reading publ. Museum 1).
- DILLON, L. S. & E. S. Dillon, 1945-1946. The tribe Onciderini (Coleoptera: Cerambycidae). Part. I-II. (Sc. Publ. Reading publ. Mus. Art. Gall. 5, 6).
- DYADECHKO, N. P., 1977. Thrips or fringe-winged insects (Thysanoptera) of the European part of the USSR.
- FAUNA Japonica, 1977. I. Miyagi. Ephydridae. 1977. S. Moriuti. Yponomeutidae s. lat.
- FRANZ, H., 1954-1974. Die Nordost-Alpen im Spiegel ihrer Landtierwelt. Eine Gebietsmonographie 1-4.
- HANDBUCH der Pflanzenkrankheiten 4 (1, 2. Aufl.).
2, 1953, Lepidoptera, Trichoptera.
1, 1949, Protozoa, Metazoa.
- HANDBUCH der Pflanzenkrankheiten, 5. Tierische Schädlinge an Nutzpflanzen, 2, Teil Band 1-4 (5. Aufl.), 1953-1957.
- HENDRIKSEN, K. L., 1933. Undersøgelser over Danmark-Skånes Kvartaere insektfauna. (Vidensk. Medd. dansk. naturh. Foren.).
- HUTCHINS, R. E., 1969. Galls and gall insects.
- INTRODUCED parasites and predators of arthropod pests and weeds: a world review. (C. C. P. Clausen a.o., 1978). (Agric. Handb. 480).
- KAČALOVA, O. L., 1972. Trichopterenfauna der Flüsse Lettlands. (Russ.).
- LEPNEVA, S. G., 1928. Die Trichopterenlarven des Olonetz Gebietes. (Russ. mit Zusammenfassung).
- LUNARDONI, A., 1889. Gli insetti nocivi... vol. 1, Coleoptera.
- MANTON, S. M., 1977. The Arthropoda. Habits, functional morphology and evolution.
- PHEROMONES, current research, 1-2, 1974.
- PROCEEDINGS of the first international symposium on Trichoptera, 1976.
- RIJSTENBIL, J. W., 1978. De zuurstofhuishouding van brakke sloten. (De invloed van een zoutgradiënt op de zuurstofbalans.)
- ROEWER, C. F., 1910. Revision der Opiliones plagiostethi (= Opiliones palpatores). I. Familie der Phalangiidae. (Subfamilien: Gagrellini, Liobunini, Leptobunini) (Abh. Geb. Naturwiss. 19(4)).
- FERNANDEZ-RUBIO, F., 1975. Genitalias (andropigios) de los Zygaenas de la peninsula Iberica.
- SARTBAEV, S. K., 1975. The ectoparasites of rodents and lagomorpha of Kirghizia. (Russ.).
- QUIGLEY, M., 1977. Invertebrates of streams and rivers. A key to identification.
- RAMBUR, P., 1942. Fauna entomologica de l'Andalousie, 5a entrega; reprint
- UŠATINSKAJA, R. S. & G. G. Jirkovskij, 1976. Ecology and physiology of the Colorado beetle. (Russ.).
- WIGGINS, G. B., 1977. Larvae of North American Caddisfly genera (Trichoptera).